

ADOPTAREA UNEI NOI CONSTITUȚII – O NECESITATE SAU UN MOFT?

Valentin ROTARU,
masterand

SUMMARY

Since the earliest time, humanity understood that a group or a union of people can't exist together in the absence of lasting behavior's rules, aimed to engender peace and to ensure a better cooperation between them. But during their evolution and with the appearance of state comes to a significantly more complex form of operation and control of a community, which has conditioned the writing of some rule's texts, later known as laws and which in time has obtained a primordial importance into a society. Therefore "the laws became the soul of the state, like the body without a soul falls, so a state collapses without laws" (Demonstene).

Constituția este Legea Supremă care formează fundamentul oricărui stat democratic. Cu cât Legea Supremă va fi mai aproape de perfecțiune, cu atât mai eficientă va fi funcționarea statului. Statul evoluează și responsabilitățile acestuia s-ar putea modifica, îndeosebi în condițiile în care relațiile sociale și economice se află în continuă dezvoltare, ceea ce condiționează necesitatea modificării Legii sau dacă aceasta este departe de a fi perfectă, apare necesitatea adoptării unei noi Constituții.

În evoluția statelor, observăm că nu există o formă ideală de guvernare. Statul nostru a fost pus în situația de a alege pe cea mai bună dintre cele existente, adică democrația. Republica Moldova ca stat independent a trecut la această formă odată cu desprinderea de la URSS în 1991 și, ulterior, a adoptat la 29 iulie 1994 Constituția Republicii Moldova. Fiind fără de resurse, și mai ales fără de experiență, pe parcursul unui deceniu statul moldovenesc a avut de înfruntat timpuri grele, condiționate, în mare parte, de lipsa legislației în general și a unei armonizări eficiente a acesteia, pornind în acest sens chiar de la Constituție. Nu o singură dată s-a remarcat adoptarea nechibzuită și șubredă a Legii Supreme, și deși a fost o încercare de a o modifica în anul 2000, trecând de la o republică prezidențială la una parlamentară, totuși nu putem spune cu certitudine că a fost una din deciziile cele mai corecte la moment, ba

chiar se creează impresia că acest fapt a fost săvârșit pentru a favoriza o persoană sau un grup de persoane, ca în ultimă instanță să ne pomenim într-o profundă criză politică.

În această ordine de idei, după cum menționează prof. Victor Popa, reforma constituțională reprezintă unica modalitate de a readuce în albia normalității situația social-politică din țară. Aceasta din urmă ar trebui să înlăture carențele, normele formulate neclar, cu dublu sens, mecanismele prost gândite, care provoacă confuzie și prejudiciază dezvoltarea democrației [4, p. 323].

Sub acest aspect, reieșind din prevederile Constituției, avem două alternative: fie modificarea se va face în baza art. 143 din Constituția Republicii Moldova, potrivit căruia Parlamentul este în drept să adopte cu votul a două treimi din numărul total de deputați o lege cu privire la modificarea Constituției după cel puțin șase luni de la data prezentării inițiativei respective, sau fie prin referendum. Întrucât RM se află în instabilitate politică din 2009 încoace, prima alternativă se exclude. Însă pentru a nu trece încă odată printr-o experiență neplăcută și nedorită de nimeni, este nevoie de o atitudine mai serioasă din partea autorităților în organizarea referendumului, astfel ca necesitatea organizării acestuia să nu fie pusă la îndoială de către cetățeni. În imposibilitatea de a realiza una din cele două alternative, ne rămâne să procedăm la măsura exclusivă – adoptarea unei consti-

tuții noi care în măsura experienței acumulate ar încerca să elimine coliziunile existente și eventuale în principalele probleme.

Cu alte cuvinte, adoptarea noii Constituții ar trebui să pună în prim plan rezolvarea problemelor ce țin de **modul de alegere a șefului statului, de dreptul cetățenilor la inițiativă legislativă, de revocarea deputaților în Parlament, de soluționarea problemei limbii de stat, de problema transnistreană, de integrarea europeană, de neutralitate și suveranitate, de separația puterilor în stat.**

Această listă poate fi prelungită, însă pentru moment ne limităm la studiul acestor probleme.

Alegerea șefului statului. Actualmente, această problemă este una dintre cele mai discutate atât pe arena politică din țară, cât și în rîndul societății civile. Dicuțiile apar odată cu trecerea Republicii Moldova de la o republică prezidențială la una parlamentară, precum și din lipsa cvorumului necesar în procesul de alegere a șefului statului. Conform art. 78 din Constituția RM președintele de stat este ales de către Parlament cu votul a trei cincimi din numărul total de deputați. Conform aceluiași articol, dacă președintele nu este ales din primul tur, se organizează un al doilea tur, iar dacă și al doilea tur eșuează, Parlamentul se dizolvă și se anunță data alegerilor anticipate. Discutabil rămîne a fi art. 78 alin. (4) din Constituție: "Dacă și în turul al doilea nici un candidat nu

va întruni numărul necesar de voturi, se organizează alegeri repetate.” Oare ce s-ar înțelege prin sintagma “numărul necesar de voturi? Totuși câte voturi trebuie să întrunească un candidat pentru a fi ales în turul doi? Acestea sînt doar primele două întrebări la care actuala Constituție a Moldovei nu răspunde. Desigur, unii actori politici consideră că prin numărul necesar de voturi se înțelege numărul de trei cincimi din numărul total de deputați prevăzut în alin. 1 al aceluiași articol, dar în același timp lasă loc pentru diferite interpretări, nedorite în plină criză politică. Mai mult decît atît, întrucît Constituția nu prevede nici ce se va întîmpla în cazul în care acest proces se va repeta pînă la nesfîrșit, apare riscul ca Moldova să rămînă fără președinte, ca în final țara să fie supusă unui haos fără precedent.

În asemenea condiții, soluțiile nu par a fi prea multe. Dacă Moldova va rămîne în continuare la regimul parlamentar, atunci unica soluție de depășire a crizei politice este de a se trece de la votul majorității calificate la votul majorității simple, ceea ce ar condiționa diminuarea autorității președintelui. La fel, o astfel de modificare nu ar garanta evitarea unei eventuale crize politice. Mult mai preferată rămîne a fi forma prezidențială de alegere a șefului statului. Pentru a înțelege mai bine necesitatea acestui regim de guvernare este nevoie, mai întîi de toate, să punem în evidență deosebiriile dintre actuala formă de guvernămînt și cea prezidențială, precum și avantajele și dezavantajele acesteia.

Regimul parlamentar acordă o însemnătate considerabilă Parlamentului, care devine de fapt adevăratul forum politic de guvernare. Astfel, Guvernul, condus de un prim-ministru cu largi puteri, este obligat să dea dare de seamă Parlamentului, care îi poate retrage oricînd încrederea fără prea mari dificultăți, în condițiile în care apreciază că nu-și îndeplinește mandatul. În ceea ce privește Președintele republicii parlamentare, acesta este

mai mult o figură decorativă, avînd atribuții de reprezentare și protocol. Riscul regimului parlamentar constă în crearea de facto a unui regim semiprezidențial cum este cazul Republicii Moldova, mai ales în condițiile în care atribuțiile acestuia sînt mult prea largi pentru a putea vorbi de regimul parlamentar sau lasă o liberă interpretare și creează astfel situații de conflict. Un al doilea neajuns constă în simplul fapt că pentru o țară parlamentară nu este suficient doar să aibă Parlament, ci este nevoie de existența unui număr de trăsături suplimentare cum sînt, în special: regula că șeful statului este iresponsabil din punct de vedere politic, și, deci, el “domnește, dar nu guvernează”; cea potrivit căreia șeful statului are dreptul de a dizolva Parlamentul; regula că guvernul răspunde din punct de vedere politic în fața Parlamentului atît pentru propriile sale acte, cît și pentru cele ale șefului statului etc. [6, p. 46-48].

Regimul prezidențial. Unul dintre avantajele acestui regim este că el oferă o clară separație a puterilor între executiv, legislativ și judiciar. Spre deosebire de cel parlamentar, regimul prezidențial îi conferă președintelui un număr considerabil de atribuții, care în cele din urmă pot fi neutralizate și corectate printr-o procedură ce poate permite transparența și controlul opiniei publice, inclusiv tragerea la răspundere a șefului de stat în situația în care s-a îndepărtat de la mandatul ce i-a fost conferit. Această procedură ar exclude posibilitatea ca șeful de stat să facă abuz de puterea conferită, astfel că el își va exercita responsabilitățile doar cu condiția de a le folosi corect și în serviciul întregii națiuni. Un alt avantaj constă în faptul că acest regim exclude categoric crearea unei eventuale crize politice, precum și faptul că poporul va avea posibilitatea de a-și alege direct președintele, și nu partidul, cum ar fi în cazul regimului parlamentar. Deși regimul prezidențial constituie o formă eficientă și viabilă de organizare a puterilor ce decurg din Constituție, mi-

nusul acestuia ar fi că el trebuie să fie permanent raportat la un sistem de control și de verificare a modului în care președintele își exercită prerogativele [6, p. 42-44].

Inițiativă legislativă. Conform art. 73 din Constituția RM, dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților în Parlament, Președintelui RM, Guvernului și Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia. Calăuzindu-ne de Constituțiile altor state, cu certitudine am remarca că nu este suficient pentru un stat democratic, ținînd cont de faptul că Republicii Moldova nu îi este recunoscut dreptul la inițiativă populară, cum ar fi în cazul României – cu numărul a cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot (art. 73, alin.(1)) sau în cazul Italiei cu votul a cel puțin 50.000 de alegători (art. 71, alin.(2)) etc.

Dacă Republica Moldova ar recunoaște dreptul la inițiativă populară, această instituție ar putea aduce următoarele avantaje:

- admiterea și facilitarea participării cetățenilor în procesul legislativ, stimulînd, în ultimă instanță, participarea civică;
- îmbunătățirea imaginii Parlamentului în rîndurile cetățenilor;
- creșterea încrederii cetățenilor în procesele democratice prin introducerea unor proiecte de legi în dezbateri parlamentare;
- educarea cetățenilor în spirit democratic [3, p.149].

În aceeași ordine de idei, scoatem în evidență și art. 75 din Constituția Republicii Moldova, privind “Referendumul” care statuează: “Cele mai importante probleme ale societății și ale statului sînt supuse referendumului”, dar nu este clar cui aparține dreptul de a iniția referendum – președintelui sau poporului? [3, p. 130].

Revocarea deputaților în Parlament. La acest capitol, Constituția RM prevede în art. 70, alin. (3) că “deputatul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, sau trimis în judecată fără încuviințarea

Parlamentului, după ascultarea sa”, iar art. 69 alin. (2) prevede că “calitatea de deputat încetează la data întrunirii legale a Parlamentului nou ales, în caz de demisie, de ridicare a mandatului, de incompatibilitate sau deces”. Reieșind din prevederile Constituției, formula “trimis în judecată fără încuviințarea Parlamentului” lasă spațiu pentru diferite interpelări, cum ar fi examinarea de către instanță a unui proces-verbal privind săvârșirea unei contravenții administrative. În condițiile în care un deputat care se bucură de imunitate din partea statului deseori profită de această situație, ar fi logic ca în Constituție să fie incluse prevederi mai detaliate în ceea ce privește criteriile de ridicare a mandatului, cum ar fi lipsa de la întrunirile parlamentare sau săvârșirea de infracțiuni sau chiar delictе.

Problema transnistreană.

Această problemă continuă a fi principala durere de cap atât pentru guvernarea Republicii Moldova, cât și pentru cetățenii acesteia, problema apărută din anii 1992 încoace. Deși la ora actuală nu există o soluție clară de soluționare a conflictului, totuși partea sfîngă a Nistrului rămîne de jure a fi sub imperativul legislației RM, deși de facto sîntem în situația unui stat ce se guvernează de către propriile instituții și de către propriile legi. Acest lucru nu face altceva decît să frîneze și mai mult procesul de dezvoltare a RM și, mai mult decît atât, se naște ideea că în statul moldovenesc totul este permisiv și nimeni nu poartă răspundere pentru faptele săvârșite, îndeosebi în condițiile în care o mare parte din Constituția RM nu este respectată, cum ar fi cu titlu de exemplu neutralitatea, suveranitatea, inalienabilitatea RM, principiul separației puterilor în stat etc.

În asemenea caz, soluția este fie acordarea unui regim special Transnistriei, dar acest pas este unul periculos și nesigur, întrucît ar putea reflecta consecințe cu mult mai grave asupra statului Moldovenesc, sau în cel mai bun caz, includerea în

Constituție a unor prevederi privind intenția prioritară și obligația de a contribui activ în procesul de ameliorare și soluționare a conflictului, precum și pașii pe care țara urmează să îi întreprindă în acest sens – fie în baza formulei 5+2 sau fie sub o altă formă.

Integrarea Europeană. Pentru a se evita procedura de schimbare a politicii de la o guvernare la alta, precum și ținînd cont de faptul că procesul integraționist este unul complex și de lungă durată, ar fi salutar dacă acest proces ar cunoaște o legiferare chiar prin intermediul Constituției RM. Asta ar scurta și mai mult drumul RM către Uniunea Europeană și, totodată, ar spori procesul de dezvoltare economică a Moldovei. Altfel spus, cu cît statul dispune de o atitudine serioasă în privința aderării, cu atît mai alert este acceptat în cadrul familiei Europene, avînd la dispoziția sa o serie de privilegii de care are nevoie un cetățean pentru un mod de trai adecvat vieții actuale. În acest sens, ne referim în mare parte la respectarea și implementarea criteriilor de la Copenhaga privind aderarea la Uniunea Europeană, menite să instaurere reformele de rigoare în cadrul statului candidat la spațiul European, precum stabilirea principiilor aderării RM la UE.

Limba de stat constituie deja o dispută de ani de zile pe teritoriul RM. Acest fenomen condiționează haos în țară și, în același timp, RM își pierde din imagine față de structurile internaționale. În acest sens, se propune modificarea art. 13 din Constituție și acceptarea unei limbi de către majoritatea cetățenilor RM și în același timp recunoașterea pe plan internațional, cum ar fi limba română.

Nu este un secret că **neutralitatea și suveranitatea** RM este de ceva timp doar o noțiune anacronică. Desigur, pentru un stat ca Republica Moldova, cu un teritoriu restrîns și cu cetățeni ce aparțin mai multor națiuni, neutralitatea acestuia este necesară, dar pe de altă parte, despre

ce fel de neutralitate și suveranitate se vorbește în condițiile în care Moldova nu poate să dispună în întregime de propriul teritoriu consacrat prin Constituție? Această întrebare ar fi una retorică, întrucît soluțiile rămîn a fi nu foarte multe, mai exact două: a) RM își păstrează neutralitatea consacrată în art. 11 din Constituția RM potrivit căruia “Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă (alin.(1))”, iar alin. (2) prevede că “Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său”. Situația reală este tocmai inversă și din această cauză apare întrebarea: Care ar fi logica art. 11 din Legea Supremă în situația în care este ignorat de către unele forțe externe? În consecință apar minimum două efecte: 1) sînt alocați bani din bugetul de stat irațional pentru apărarea țării; 2) imaginea RM ca stat de drep este defaimată; b) RM renunță la neutralitate sa, iar această inițiativă atrage schimbarea unor forțe uninaționale ca cele multinaționale. Care ar fi soluția acestei dileme, urmează să ne răspundă doctrinarii noștri și analiștii politici, implicați activ în acest proces vicios.

La fel lipsit de sens continuă a fi și art. 6 din Constituția Moldovei, potrivit căruia “în Republica Moldova **puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate** și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin.” Această prevedere constituie unul dintre principalele principii care stau la baza fondării unui stat. Deși de nenumărate ori s-a pus în discuție revizuirea Constituției datorită imixtiunii indirecte a unor puteri față de altele, totuși astăzi nu putem fi mai mult optimiști în acest sens, deoarece ceea ce s-a scos în vileag cîțiva ani în urmă, s-a păstrat și acuma:

- ineficiența funcționării instituțiilor politice din țară;
- dezechilibrul puterilor în stat, tendința lor spre monopolizarea puterii, amestecul unei puteri în prerogativele altei puteri, incapacitatea lor de a conduce;

- lipsa de responsabilitate a puterilor în stat pentru guvernarea rea;
 - stoparea reformelor, atât a celor politice, cât și a celor economice. În ultima perioadă s-au observat câteva încercări la acest capitol, dar cu părere de rău nu au fost înregistrate prea mari rezultate;

- schimbarea rapidă, imprevizibilă a raportului de forțe politice din societate;

- neconlucrarea organismelor de guvernământ cu societatea civilă [4, p. 329].

Prin urmare, noua Constituție nu rămâne decât să înlăture toate aceste carențe, la care, deocamdată, doar se visează.

Fiind raportate toate aceste probleme, considerăm că necesitatea procesului de reformă constituțională nu trebuie pusă la îndoială, îndeosebi în condițiile în care constituția reprezintă un act normativ fundamental care se bucură de supremație în raport cu toate celelalte, îndeosebi și cu cele internaționale și care reglementează principiile și modul de organizare și funcționare a principalelor instituții de stat, în caz contrar, "legea ce nu corespunde situațiilor de fapt cărora se aplică, care nu răspunde unei nevoi a acelui moment, riscă să rămână fără aplicație" (P. Negulescu – filosof, om politic român).

Recenzent:

Gheorghe POSTOLACHI,
 magistrul în drept

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.04.1994. Monitorul Oficial din 18.08.1994.
2. Constituția României din 2003. Monitorul Oficial, Partea I nr.767/31, octombrie 2003.
3. Gheorghe Costachi. *Spre o stabilitate democratică și de drept*. Chișinău, 2007.
4. Gheorghe Costachi, Ion Guceac. *Fenomenul constituționalismului în evoluția Republicii Moldova spre statul de drept*. Chișinău, 2003.
5. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu. *Drept Constituțional și instituții politice*. Vol. I. Ediția a XI-a. București: Editura All Beck, 2003.
6. Mihai Birgău, Valeriu Gurcu. *Drept constituțional comparat*. Chișinău, 2009.
7. Victor Popa. *Dreptul Parlamentar*. Chișinău, 1999.

ROMÂNIA, ÎNTRE PROGRAMUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ ȘI PRINCIPIILE DEZVOLTĂRII DURABILE

Alina Daniela GÂF-DEAC,
 doctorandă

SUMMARY

Sustainable regional development is a new concept that aims stimulating and diversifying economic activities, stimulating investments in the private sector, contributing to decreasing unemployment and, last but not least, a concept that would lead to an improvement in the living standards. This paper approaches from analyzing the main problems facing sustainable regional development, explores the necessary conditions to realize sustainable development and gives suggestions from the perspective of government to promote sustainable development. The humanity future depends of the development – sustainable and regional – and moreover, of its implementation speed.

In the diversity of regional development objectives is a new consensus - the sustainable development of regions are characterized in fact by a viable strategy aimed at preservation of biodiversity and a long term growth.

Sustainable regional development include an evaluation of the existing Romanian legislation both in the field of regional development and also in the field of the sustainable development.

Key words: sustainable regional development, regional development policy, institutional cooperation, centralization, decentralization.

* * *

Dezvoltarea regională durabilă este un concept nou care urmărește impulsivitatea și diversificarea activităților economice, stimularea investițiilor în sectorul privat contribuind la reducerea șomajului și, nu în ultimul rând, un concept care ar conduce la o îmbunătățire a nivelului de trai. Această lucrare se apropie de analiza principalelor probleme specifice dezvoltării regionale durabile, explorează condițiile necesare pentru a realiza o dezvoltare durabilă și oferă sugestii de promovare a dezvoltării durabile. Viitorul omenirii depinde de dezvoltare - durabilă și regională -, și, în plus, de viteza aplicării măsurilor propuse.

În diversitatea obiectivelor de dezvoltare regională există un nou consens - dezvoltarea durabilă a regiunilor se caracterizează în fapt printr-o strategie viabilă, vizând păstrarea biodiversității și o creștere pe termen lung.

Dezvoltarea regională durabilă antrenează o evaluare a legislației românești existente atât în domeniul dezvoltării regionale, cât și în cel al dezvoltării durabile.

Aplicarea doctrinei dezvoltării durabile devine obligatorie în contextul actual al postaderării României la Uniunea Europeană, astfel încât obiectivele dezvoltării durabile, creșterea bunăstării și prosperității individuale și a societății să aibă ca suport o dezvoltare economică care să poată fi susținută de ecosistem, garantându-se astfel calitatea vieții generațiilor viitoare.

În diversitatea obiectivelor de dezvoltare regională există un nou consens - dezvoltarea durabilă a regiunilor se caracterizează în fapt

printr-o strategie viabilă, ce țintește păstrarea biodiversității și o creștere pe termen lung.

Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă cuprinde următoarele obiective[4, p. 15]:

- stabilirea sectoarelor și direcțiilor cu potențial competitiv ca priorități ale dezvoltării durabile;
- asigurarea stării de sănătate a populației;
- asigurarea complementării și corelării între toate sectoarele economice și sociale, în scopul dezvoltării umane durabile;
- stoparea procesului de dete-